

samt dels att tillhandahålla fonden de sålunda disponerade medlen, därest fonden för sitt egentliga ändamål skulle komma att tagas i anspråk, innan medlen blifvit af låntagarne återbetalta.

Stockholm den 26 januari 1910.

K. H. Bergendahl.

Nr 20.

Af herr **Bergström**, *angående pröfning, huruvida omsättningsskatt bör påläggas äfven andra näringar än skogshandteringen samt eventuellt angående ändring i lagen om skogsaccis.*

Förra Riksdagen antog lagen om skogsaccis. Denna lag synes mig vara tillkommen på så bristfällig utredning, vara af så anmärkningsvärd beskaffenhet och medföra så vidtgående oförutsedda konsekvenser, att jag ej kan undgå att redan nu, så omedelbart efter dess antagande och innan ens någon erfarenhet vunnits genom tillämpningen, ånyo fästa uppmärksamheten på densamma. Åtminstone något skäl härtill förefinnes ju i yttrandet från regeringen vid förra Riksdagen om, att skogsaccisen skulle vara ett nödvändigt led i den nya skatteomläggningen, ja så nödvändigt att icke något vidare arbete på denna skulle vara möjligt i inlagen riktning, om skogsaccisen ej antoges. Under sådana förhållanden bör ju hvarje ny belysning af skogsaccisfrågan bli till nytta vid bedömandet af det nya skattelagförslaget och framläggande i tid af betänkligheter endast befordra en snar och lycklig lösning af den stora frågan.

Accisen tillkom på den grund att skogskommunerna, för betäckande af sina oundgängliga utgifter ej erhöilo skälig del af inkomsterna från produktionen på deras marker. Skogen togs, i stort sedt, från inlandskommunerna, fraktades till apterings- eller förädlingsverken vid kusten,

och behållningen blef i all hufvudsak där bokförd och beskattad. Man ville med skogsaccisen i detta hänseende skapa rättvisa kommunerna emellan.

Den tanken kan ej vara annat än riktig, men nog är det uppenbart, att man vid tillämpningen riktat blicken så skarpt mot ett visst mål, här som det vill synas mot bolagen och industrien, att man förbisett sina egna grundläggande principiella sträfvanden på det hufvudområde frågan rör sig.

Det är ej så länge sedan det klagades öfver de särskilda skatter, som orättvist buros af jorden, och denna klagan resulterade i grundskatternas afskaffande. Vårt lands beskaffenhet är sådan, att den själfägande befolkningen öfvervägande måste ägna sig åt bruket af den öppna jorden i de södra delarne och åt skogsbruket i de norra. Skillnaden mellan dessa båda näringar är i hufvudsak den, att den senare kräver längre tid mellan sådd och skörd och därigenom större förutseende för att lämna bättre resultat än den förra. Man har nu i och med skogsaccisen pålagt det nordliga Sveriges glesa, klinte situerade jordbrukare en extraskatt omedelbart sedan en dylik aflyfts från södra Sveriges talrikare själfägare, och detta kan ej ses på annat sätt än att man, glömsk af det framfarna, rifvit ned hvad man så nyss uppbyggt.

Det är visserligen sant, att lagen ålägger afverkaren att utgöra hela accisen, men det är väl ingen som tror, att han i egenskap af sådan skall känna sig manad att på grund af accislagens tillkomst ändra beskattningsort. Han betalar nog i stället — och i många fall torde han tvingas därtill för att få sin egen ekonomi att gå ihop — skogen med så mycket lägre pris som motsvarar accisens belopp, och hvad fördel ha då de fattiga skogskommunerna af denna?

Erfarenheten har väckt en tidsanda, som energiskt kräver skapandet af en själfägande jordbrukarestam.

Huru ställer sig nu accisen för en dylik brukare af skogsmark? Han har i sin affär nedlagt först en köpeskilling, så omkostnader på sådd, på dikning och på skogsskötsel, hvilken senare för en intensiv och rationell handtering — och det är ju sådan man vill frambringa — kräver väl så stora insikter och lika energiskt arbete som hvilken annan handtering som helst. Därjämte har han att hålla vägar — i skogsbygderna, en särskildt tryckande pålaga — och betala skatter af alla slag. För att underlätta öfverblicken kan man också utgå ifrån, att han har sin skog, som det heter, rationellt indelad och ställd på hundraårig omloppstid, att han sålunda för hvarje år afverkar en hundra-

del af arealen, samt att han på grund af sin mindre bekantskap med drifningsförhållanden säljer skogen på rot till någon som har bättre kännedom om och resurser för denna särskilda handtering, än han själf. Försäljningspriset motsvarar då hela årsomsättningen på hans affär, äfven inberäknad behållningen d. v. s. inkomsten — om det blir någon — och på denna omsättningssumma skall han betala till kommunen, förutom alla andra skatter beroende af egendom, kapitaltillgång och inkomster, liksom öfriga näringsidkare viss del af omsättningssumman, som i de flesta fall torde uppgå till lagens nuvarande maximum, två procent. Detta synes mig, åtminstone principiellt, vara ett så skarpt medel som gärna på laglig väg kan komma till användning för att motarbeta uppkomsten och bevarandet af en själfägande jordägareklass, hvilken man samtidigt på andra vägar och med stora uppoffringar vill stödja.

Men det är ej nog med att skatten kan bli, och har största utsikterna att bli resultatlös där den bäst behöfves. Den kommer, äfven då den så blir för upphjälpande af kommunens finanser, att orsaka den skattskyldige omkostnader och utgifter, som utan tvifvel i många kommuner skulle göra honom tacksam, om han mot en särskild afgift motsvarande skogsaccisens hela belopp kunde befrias från dessa pålagor, hvilka ej kunna komma på debetsedel och då helt naturligt ej heller komma att uppmärksammas af någon statistik.

Huru skogsaccisen verkar mellan de olika kommunerna kan man få en föreställning om, om man söker utreda transportkostnaderna. Det är uppenbart, att dessa bli väsentligt olika för olika förhållanden, men en allmän egenskap som de ha är att bli billigare i förhållande till närheten af bygd och folkrika trakter, och detta helt naturligt på grund af kortare resor till och från arbetsplatsen, kortare väg för lifsmedelstransporterna m. m. dylikt. Emellertid kan man helt visst, utan att vilseledas i den uppfattning det här är fråga om att söka klargöra, utgå från antagandet att den rena transportkostnaden för körning med hästar per medium uppgår till minst 20 öre per kub.-meter och kilometer, samt flottningskostnad, inberäknad sjunkning, till 0,4 öre. Då nu priset på rot är priset på förädlings- eller exportplats med afdrag af drifningskostnaderna, kan man sluta till huru läget på skogen inverkar på detta pris och sålunda äfven på skogsaccisens storlek, och man har lätt att öfvertyga sig om, att det finnes skogsmarker där virket ej har något rotvärde, samt att detta är händelsen i de aflägsna kommuner, hvilka accislagen ju i första hand afsåg att ekonomiskt stödja.

Äfven inom samma kommun och af andra orsaker, på hvilka kommunen ej kan öfva inflytande, kan accisen utfalla högst olika från olika

skogsägare. Den mindre skogsägaren, som icke ligger alltför nära konsumtionsplats eller allmän trafikled har nog nu, om han är hemma i sin handtering, största fördel i att ställa sin skogskultur på odling af timmer och pappersved med lång omloppstid. En större skogsägare har i allmänhet industri byggd på sina skogstillgångar — industri, ofta belägen i helt andra kommuner än där skogen finnes — och om en sådan skulle drifva exempelvis järnhandtering — den industri vi framför alla andra synas ha anledning, ur nationalekonomisk synpunkt, att kraftigt stödja — så kan han behöfva använda sin skog såsom bränsle och med kortare omloppstid. Marken producerar ungefär samma antal kub.-meter per år under båda förhållandena, men värdet af en kub.-meter virke som bränsle uppgår icke ens öfver hufvud taget till en fjärdedel af värdet som timmer och pappersved och kommunens intägter på accisen bli i förhållande därefter. I dylika fall — och de torde utan ringaste grad af afsiktlig orättvisa och nationalekonomiskt fördelaktigt bli många — står nog den enskilde mindre jordägaren genom accislagen till och med i sämre ställning än de större jordägarna, bolagen.

Det som enligt mitt förmenande väcker största betänkligheterna mot skogsaccislagen är dock, att den inför en ny princip om att kommunerna utan förefintliga behof lämnas rätt att, kanske många gånger af en minoritet, utkräfva skatter för fondering. Det måste vara en farlig väg att beträda detta, då den, oaktadt den ligger så nära till hands, ej ännu förut blifvit använd. En sådan princip *kan* ej undgå att praktiskt tillämpad ge anledning till slöseri med kommunernas medel och stöd åt det växande lyxbegäret. Vår tid och vårt land synas böra undvika att genom lagstiftning befordra dylika utvecklingsriktningar.

Vill man söka göra sig en föreställning om orsakerna till att arbetet på att hjälpa de behöfvande skogsbygderna tagit den riktning det gjort, så ledes man till det antagandet, att detta har sin grund i det resultat som storskiftet i Dalarna framkallat och som gjort vissa socknar där skattefria och ägare till betydande fonder, hvilka dock åtminstone här stå under officiell kontroll. Man har därvid synbarligen låtit sig suggereras af en sockenpolitik utan motsvarande förutsättningar på andra håll. Man har icke gjort sig klart, att detta goda resultat i själfva verket är en följd af den mest oförtjänta värdestegring som gärna kan tänkas och som därför också i första hand kan vara värd statens uppmärksamhet, om och när sådan stegring kan komma i fråga att tagas i anspråk för dess räkning. Det lär väl nämligen icke kunna bestridas, att det är de så förkättrade bolagen, som ensamma skaffat kommunikationer, bearbetningsverkstäder och marknad och att om detta

förarbete icke vore gjordt — det har kanske i hufvudsak skett på de kommuners bekostnad, som nu inga besparingsskogar ha — och skogsprodukterna ännu icke hade annan utväg än att köras på axel till närmaste hamn, desamma i den dag som är vore så värdelösa, att de hellre finge ruttna på växtplatsen. Hvad som gjorde det möjligt för de förutseende bolagen att offra så mycket arbete och penningar som skett på förberedande arbeten var befintligheten af Dalälven med dess mäktiga vattenområde och stora resurser, men hvar ha vi i de ännu fattiga skogssocknarna, som företrädesvis bilda gränsområdet mot Norge, motsvarande förutsättningar? Där kräfvades nog åtgärder från annat håll och af annan beskaffenhet för att skapa drägliga ekonomiska förhållanden.

Oaktadt de betänkligheter jag hyst och hyser mot lagen om skogsaccis och af hvilka jag här anfört några, röstade jag för lagen när den af Riksdagen antogs. Jag gjorde det därför att det allmänna, kommunerna, voro i trängande behof af ytterligare uppoffringar från den enskildes sida, att detta behof i många fall oaktadt mina betänkligheter mot lagen skulle komma att i mer eller mindre mån genom skogsaccisen afhjälpas, samt att utsikt ej fanns härför på mycket lång tid om ej lagen antoges. Den enskilde måste offra hvad som kräfvades för det allmänna, och erforderliga medel hade måst utgå, om äfven med något annan fördelning, detta lagförslag förutan. Under denna förutsättning kunde jag ej fästa alltför stort afseende vid den allmännast öfverklagade dubbelbeskattningen, som nog i de flesta fall torde blifva mera formell än verklig, och som, där den blir tryckande, med god vilja från regeringens sida väsentligt kan modereras.

Härtill kom ännu ett för mig ej oviktigt skäl. Skogsvärderna regleras af världsmarknaden. Kartan upplyser om, att södra jordhalvan ej har afsevärdt landområde för skogsbörd. Då equatorialskogarna åtminstone hittills ej kunnat tillgodogöras som industriskogar i egentlig mening, finnes sålunda blott det norra skogsområdet för konsumtionens tillgodoseende. Erfarenheten tyckes redan visa, att den amerikanska kontinentens skogar ej räcka mera än för dess egna behof, om ens för detta. Gamla världens skogar ha sålunda att ensamma tillgodose det växande behofvet där. Redan nu konsumeras återväxten på hela området med undantag af Rysslands. Det växande behofvet kan sålunda ej tillgodoses på annat sätt än att man flyttar sina afverkningar allt längre in i Ryssland. Detta tvingar till fördyrade fraktkostnader, undan för undan stigande ju längre man kommer in i kontinenten, räknadt från Stilla Hafvet och Östersjön, då Ishafvet ej är trafikabelt och

de nordtyska floderna otjänliga för flottning. Med denna ökade transportkostnad kommer virkespriset i stort sedt att hos oss stiga, och denna stegring kan i någon mån motverka den orättvisa, skogsaccisen innebär.

Men om äfven så kommer att ske, utgör detta icke något skäl för *undantagslagar*, som lägga skatter på en för landet så gagnande verksamhet som skogshandteringen. Vi ha på sista tiden förvärfvat erfarenhet om huru ringa förutseende vi vid stiftande af dylika lagar ha om följderna som de medföra, och det rörande skogsvårdsafgifterna. Dessa afgifter, till och med förstärkta med ej obetydliga direkta statsanslag, användas uteslutande för att bibringa insikter i skogsvård, förbättra denna och utöka produktionen, hvilket allt naturligen äfven kommer konsumtionen tillgodo, således äfven köpare af pappersmassa, men det oaktadt har ju Amerika af oförklarlig anledning uppfattat denna afgift som någon sorts exportafgift, kanske därför att den ej utgår af hvad vi själfva konsumera, och med anledning däraf hotat belägga svensk pappersmassa med en extra straffimporttull, som i hög grad skulle försvåra om ej omöjliggöra afsättningen där. I det stora hela skulle detta ju kunna vara oss ganska likgiltigt, ty världskonsumtionen förminskas ej i minsta mån genom en dylik åtgärd från Amerikas sida, och den pappersmassa dess fabriker, om de ej taga från oss, måste förse sig med från annat håll, ha vi då att ersätta i marknaden. Saken har emellertid väckt oro inom våra pappersmassekreter och föranledt en framställning till Kungl. Maj:t om ändring i lagen om skogsvårdsafgifter, i afsikt att beröfva den skenet af undantagslag. Ett moment i denna ändring skulle då bland annat, om jag ej missuppfattat saken, vara, att äfven träkolen belades med skogsvårdsafgift, hvilket under närvarande förhållanden ger intryck utaf, att man vill bereda vår med nog många svårigheter därförutan kämpande järnhandtering ytterligare sådana. När så små orsaker åstadkomma så stora verkningar, hvad kan då ej komma att ske med anledning af skogsaccisen, som dock icke kan förnekas vara en verklig *undantagskatt*?

Man synes ha svårt att göra sig föreställning om hvad en sådan afgift som den bestämda accisen innebär då den rör skogen och detta nog af många skäl. Men uppfattningen torde underlättas om man tänker sig tillämpningen af densamma på andra förvärfsgrenar, där dess inverkan är mera omedelbar och därigenom mera lättförståelig. Låt oss tänka en tillämpning på jordbruket, så att man äfven vid detta finge betala 2 % på skördens värde med afdrag af bärgningskostnaden. Är det någon som haft att lefva af uteslutande jordbruk, som tror, att

detta nu hos oss, om man undantager sockerbetsodlingen, skulle kunna bära en dylik börda? Och ändå har jordbruket nyss fått grundskatterna utan vederlag afskrifna och tull på införsel af sina produkter, som, om den verkade fullt, skulle premiera årsproduktionen med cirka 50,000,000 kronor.

Importaffärerna ha ju redan sina tullafgifter, som ofta väsentligt öfverstiga accisens belopp, men huru skulle det te sig, om detaljhandeln pålades en extra afgift af 2 % på årsomsättningen? Detta kunde möjligen ha skäl för sig bland annat äfven af den anledningen, att dylika affärer, åtminstone på landet, i allmänhet äro inskränkta till den kommun, inom hvilken de äro belägna. Om en dylik pålaga ens här vore rättvis och lämplig, kräfver nog sin egen utredning, som, om den ej leder till annat resultat, dock torde utbreda i vidare kretsar en riktig uppfattning af skogsaccisens innebörd.

Till sist vill jag påpeka den inverkan, skogsaccisens tillkomst har på vår penningtillgång och kredit. Man bör väl hafva full rätt att utgå ifrån, att, sedan en så väsentlig skatt lagts på den växande skogen när den mognat till skörd, endast skogsmarkens värde upptages vid fastighetstaxeringen. Sker detta, komma ju så godt som alla skogsmarker att i afsevärd grad sjunka i taxeringsvärde. Detta rubbar å ena sidan krediten och å andra sidan minskar det de valutor, som betinga tillgången på rörelsemedel. Icke heller denna sida af skogsaccisens verkan synes vara uppmärksammas vid utredningen och dock torde skäl tala för att ej lämna den obeaktad.

På grund af hvad jag här ofvan anfört, vågar jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen, i samband med pröfningen af Kungl. Maj:ts förslag till skatteomläggning, ville taga under öfvervägande, huruvida tillräckliga skäl förefinnas att, för undvikande af undantagslagstiftning, pålägga äfven andra förvärfsgrenar *omsättningsskatt* i likhet med hvad som genom lagen om skogsaccis skett med skogshandteringen, eller, om detta ej befinnes lämpligt, vidtaga ändringar i nämnda lag, som göra skatten för skogsbruk i likhet med andra skatter beroende af inkomst.

Stockholm i januari 1910.

Alb. Bergström.